

Delimitasiya: sülhə aparan yol və qarşılıqlı etimad

Azərbaycan və Ermənistan arasında sərhədlərin delimitasiya prosesi artıq yeni mərhələyə daxil olub. Bu, sadəcə xəritələr üzərindəki texniki iş deyil. Həmçinin regionda siyasi sabitliyin möhkəmlənməsi, iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı və uzunmüddətli sülhün təmin olunması baxımından da strateji əhəmiyyət kəsb edir. Prosesin uğurla aparılması tərəflərin maraqlarının qorunmasına və regional əməkdaşlıq imkanlarının genişlənməsinə şərait yaradacaq.

Son aylar iki ölkə arasında danışıqların intensivləşməsi, qarşılıqlı diplomatik görüşlər və Zəngəzur dəhlizi (TRIPP) kimi regional layihələrin gündəmə gəlməsi bölgədə yeni reallığın formalaşdığını göstərir. Artıq bu proseslər region üçün imkanlar yaradan bir dönüş nöqtəsi kimi diqqət çəkir. Sərhədlərin demarkasiyası insanların gündəlik həyatında, iqtisadi əlaqələrdə və təhlükəsizlik mühitində özünü göstərəcək bir hadisəyə çevrilir. Bu mərhələ həm də bir mesajdır: dialoq və əməkdaşlıq regionu dinc gələcəyə daşıyan ən güclü vasitədir. İndi Azərbaycan və Ermənistan üçün əsas vəzifə hazırkı tarixi fərsəti qaçırmayaraq ondan səmərəli istifadə etmək və bölgədə dayanıqlı sülhün əsasını qoymaqdır.

Məlumdur ki, əvvəllər Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsi və delimitasiya-demarkasiya prosesi həll olunmaz hala gəlmiş-

di. Öncə Rusiyaya, sonra da Qərbə sıxınan qonşumuz beynəlxalq hüquqdan uzaq dayanaraq hər hansı bir sənədə imza atmağı özünə rəva görmür, xüsusilə də delimitasiya-demarkasiya prosesinin həllinə yönəlik işləri uzatmağa çalışırdı. Ermənistan kənar qüvvələrin məsələyə cəlb olunmasını istəməklə vəziyyəti daha da çətinləşdirirdi. Anlamırdı ki, üçüncü, dördüncü qüvvələr öz maraqlarını güdürlər. Halbuki istər Avropa İttifaqı, istərsə də Rusiyanın vasitəçiliyi ilə keçirilmiş görüşlərdə Azərbaycan dəfələrlə sərhədlərin müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyini bəyan edərək bildirmişdi ki, prosesin mümkün qədər tez başa çatdırılması naminə heç bir ilkin şərt olmamalıdır. Çünki sərhədlərin delimitasiya-demarkasiyası münasibətlərin normallaşması və tərəflər arasında yekun sülh sazişi üçün ilkin şərtidir.

Bu gün isə vəziyyət tamamilə fərqlidir. Əvvəllər uzadılan və çətinləşdirilən delimitasiya-demarkasiya prosesinə Ermənistan tərəfi artıq daha konstruktiv formada yanaşır. Qonşumuz əvvəlki mövqeyindən geri çəkilərək sərhədlərin müəyyənləşdirilməsində maraqlı olduğunu nümayiş etdirir və hətta prosesi planlaşdırmağa başlayıb. Bu dəyişiklik göstərir ki, regional sabitlik və normal qonşuluq münasibətləri üçün sərhədlərin dəqiq müəyyənləşdirilməsi qaçılmazdır və bunu Ermənistan da başa düşüb. Artıq pro-

sesin yumşalması, tərəflərin dialoqa daha səmərəli formada daxil olması, delimitasiya-demarkasiyanın praktik addımlarla irəliləməsi bölgədə uzunmüddətli sülh və əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açır. Azərbaycan isə əvvəlki prinsipial mövqeyindən geri çəkilərək sərhədlərin müəyyənləşdirilməsində maraqlı olduğunu nümayiş etdirir və hətta prosesi istifadə etməyə hazır və prosesin hərtərəfli, şəffaf və səmərəli başa çatdırılmasını təmin etməkdə qətiyyətlidir.

Qeyd edək ki, Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin delimitasiyası dedikdə ölkələr arasında dövlət sərhədinin ümumi mövqeyinin və istiqamətinin danışıqlar yolu ilə müəyyənləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin demarkasiyası isə mübahisə obyektinə olan ərazilərdə müvəqqəti müəyyənləşdirilən xətt (zolaq) deməkdir. Demarkasiya xətti döyüşən tərəflər arasında xüsusi sazişlə müəyyənləşir.

Nəhayət, bu müəyyənləşmə yolunda Azərbaycan tərəfindən atılan addımları Ermənistan dəstəkləməyə başlayıb. Fakt: baş nazirin müavini və delimitasiya komissiyasının sədri Mger Qriqoryanın parlamentdəki "Hökumət saatı"nda çıxışı prosesin yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu göstərir. O açıq bildirib ki, Sünik bölgəsində (Zəngəzur) bəzi sahələrin növbədənəkar delimitasiyası planlaşdırılır və bu addım Zəngəzur dəhlizi (TRIPP) layihəsinin reallaşdırılması üçün vacibdir. "Layihəsmə işlərinə başlamaq üçün işlək baza lazımdır. Ola bilsin ki, TRIPP layihəsinin inkişafı üçün növbədənəkar delimitasiya sahələri müəyyən edilsin", - deyər Qriqoryan vurğulayıb. Bütün bunlar göstərir ki, delimitasiya sülhə aparan yoldur və

regionda davamlı sabitliyin, qarşılıqlı etimadın və iqtisadi əməkdaşlığın əsasını qoyur. Azərbaycanın prinsipial mövqeyi və dialoq söyləri nəticəsində isə bu yol artıq real addımlarla irəliləməyə başlayıb.

Delimitasiya prosesinin önəmi beynəlxalq platformalarda da əksini tapır. Bunun bariz nümunəsi kimi bu il avqustun 8-də Vaşinqton Sammitinin sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi məsələsinə gündəmə gətirməsinə qeyd edə bilərik. Sammit iştirakçı tərəfləri dialoqu davam etdirməyə və delimitasiya prosesini sürətləndirməyə çağırırdı ki, bu da regionda sülh və sabitliyin möhkəmlənməsi üçün bir təkandır. Çağırışlar artıq nəticəsinə verməyə başlayıb və tərəflər delimitasiya prosesini daha operativ və konkret şəkildə irəlilətmək üçün hazırlıqlara başlayıblar. Vaşinqton Sammiti Azərbaycan və Ermənistan arasında demarkasiya prosesini yenidən hərəkətə gətirdi. Danışıqlar artıq konkretləşib, tərəflər infrastrukturun mövqelərini, delimitasiya olunacaq sahələri və işlərin başlanması üçün zəruri bazanı müəyyənləşdirirlər. Növbədənəkar delimitasiya sahələrinin seçilməsi Zəngəzur dəhlizi (TRIPP) layihəsinin irəliləməsinə güclü təkan verəcək. Bu, Ermənistan ərazisindən keçən hissənin tikintisinin sürətləndirilməsi deməkdir və artıq müsbət xəbərlər gəlməkdədir. Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan parlamentdə çıxış edərkən deyib: "Plan ilin ilk yarısında təsdiqlənəcək və TRIPP layihəsinin tikintisi 2026-cı ilin ikinci yarısında başlanacaq".

Politoqların da gəldiyi qənaət belədir ki, delimitasiya qarşılıqlı etimadın bərpası deməkdir. Sərhədlərin dəqiq müəyyənləşdirilməsi, diplomatik və inzibati əməkdaşlığın gücləndirilməsi sülhü reallığa çevirir. Ermənistan bu prosesi pragmatizm çərçivəsində davam etdirsə, Cənubi Qafqaz uzun illərin gərginliyindən sonra sabitliyin və əməkdaşlığın mərkəzinə çevrilə bilər. Unutmaq olmaz ki, sülh təkcə sənəd üzərində imzalanmır. O, konkret addımlarla, iqtisadi əlaqələrin inkişafı və sərhədlərin aydın şəkildə müəyyənləşdirilməsi ilə möhkəmlənir.

***Züleyxa ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"***

Azərbaycan. - 2025.- 15 noyabr (№243).- S.7.